

Тема 3. Пожежна та техногенна безпека

1. Основні законодавчі акти, що регламентують роботу по забезпеченню пожежної та техногенної безпеки об'єктів.
2. Служба пожежної безпеки, основні завдання.
3. Обов'язки керівників щодо забезпечення протипожежного режиму.
4. Основні причини виникнення пожеж.
5. Основні вимоги до утримання території, будівель, приміщень.
6. Вимоги до утримання й експлуатації засобів протипожежного захисту.
7. Порядок дій у разі пожежі.

Забезпечення пожежної безпеки – невід'ємна частина державної діяльності щодо охорони життя та здоров'я людей, національного багатства і навколишнього природного середовища. Правовою основою діяльності в галузі пожежної безпеки є Конституція, Кодекс цивільного захисту України, Правила пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України № 1417 від 30.12.2014 р., Правила пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України, затверджених наказом Міністерством освіти і науки України № 974 від 15.08.2016.

Кодекс цивільного захисту України регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту, та визначає повноваження органів державної влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, права та обов'язки громадян України, іноземців та осіб без громадянства, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності.

Наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (у 2010 році це Міністерство реорганізоване в Міністерство надзвичайних ситуацій України) № 369 від 29.09.2003р. затверджено Типове положення про службу пожежної безпеки. Основними завданнями служби пожежної безпеки є:

1. Удосконалення та координація пожежно-профілактичної роботи, організація розробки комплексних заходів щодо поліпшення пожежної безпеки на об'єктах центральних органів виконавчої влади, об'єднання, контроль за їх виконанням.
2. Координація проведення науково-технічної політики з питань пожежної безпеки.
3. Здійснення методичного керівництва і контролю за діяльністю підвідомчих об'єктів у галузі пожежної безпеки та підрозділів відомчої пожежної (пожежно-сторожової) охорони.
4. Облік пожеж та їх наслідків на підвідомчих об'єктах.

Керівники закладів та установ з метою забезпечення протипожежного режиму зобов'язані:

1. визначити обов'язки посадових осіб щодо забезпечення пожежної безпеки, призначити відповідальних осіб за пожежну безпеку окремих будівель, споруд, приміщень, інженерного обладнання, а також за утримання та експлуатацію засобів протипожежного захисту, що мають бути передбачені у функціональних обов'язках, посадових інструкціях тощо;
2. забезпечити розробку і затвердити орієнтовний план евакуації учнів та вихованців у разі виникнення пожежі (додаток 1) та порядок оповіщення учасників навчально-виховного процесу, що встановлюють обов'язки і дії працівників на випадок виникнення пожежі. План евакуації та порядок евакуації повинні переглядатися один раз на три роки;
3. розробити та затвердити інструкцію, що визначає дії працівників закладу та установи щодо забезпечення безпечної та швидкої евакуації учасників навчально-виховного процесу, за якою не рідше одного разу на півроку (в установах сезонного типу - на початку кожної зміни) проводяться практичні тренування всіх працівників;
4. при розслідуванні нещасних випадків, що трапилися внаслідок пожежі в закладах та установах, керуватися Порядком проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві, затвердженим постановою

Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1232, та Положенням про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 31 серпня 2001 року № 616, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28 грудня 2001 року за № 1093/6284 (зі змінами);

- забезпечити своєчасне виконання заходів пожежної безпеки, запропонованих органами державного нагляду у сфері пожежної безпеки і органами державної виконавчої влади у межах їхньої компетенції.

Найкращий спосіб захиститися від пожежі – не допустити її виникнення, а якщо небезпечна подія сталась, ужити заходів щодо мінімізації її наслідків.

Найпоширенішими місцями виникнення пожеж у навчальних закладах є приміщення побутового та складського призначення.

Основними причинами виникнення пожеж є:

- порушення правил пожежної безпеки під час влаштування та експлуатації електроустановок (у середньому 29 пожеж або 39% від загальної кількості пожеж у будівлях освітніх та наукових закладів);
- необережне поводження з вогнем (у середньому 23 пожежі або 30%);
- підпал (у середньому 11 пожеж або 14,5%).

В інфографіці наведені основні причини виникнення пожежі у виробничій сфері

Основні вимоги до утримання території, будівель, приміщень.

Території закладів та установ слід постійно утримувати в чистоті. Відходи палих матеріалів, опале листя і суху траву необхідно регулярно прибирати і вивозити з території у спеціально відведені місця.

Дороги, проїзди та проходи до будівель, споруд, пожежних вододжерел, а також підступи до пожежного інвентарю, обладнання та засобів пожежогасіння мають бути завжди вільними, утримуватися справними, взимку очищатися від снігу.

Протипожежні відстані між будівлями, спорудами, відкритими майданчиками для зберігання матеріалів, устаткування забороняється захаращувати, використовувати для складування матеріалів, устаткування, стоянки автотранспорту, встановлення тимчасових будівель і споруд.

Розводити багаття, спалювати сміття, користуватися відкритим вогнем на відстані не менше 30 м від будівель та споруд, викидати незагашене вугілля забороняється. В окремих випадках для приготування їжі на відкритому вогні дозволяється зменшувати відстань до 5 м за наявності спеціально обладнаного вогнища та огороження місця застосування відкритого вогню негорючими конструкціями на максимальну висоту можливого полум'я.

У всіх випадках забороняється залишати без догляду джерела відкритого вогню. Забороняється тютюнопаління у приміщеннях закладів та установ.

Усі будівлі, приміщення та споруди закладів та установ повинні постійно утримуватися

в чистоті.

Для всіх будівель та приміщень виробничого, складського призначення і лабораторій закладів та установ повинна бути визначена категорія щодо вибухопожежної та пожежної небезпеки, написи про такі відомості повинні розміщуватися на входних дверях ззовні та усередині приміщення.

У кожному приміщенні закладу та установи повинна бути розміщена табличка, на якій указано прізвище відповідального за пожежну безпеку, номер телефону найближчого пожежно-рятувального підрозділу, а також інструкція з пожежної безпеки.

Вимоги пожежної безпеки для будинків, приміщень, споруд, евакуаційних шляхів і виходів визначено у пункті 2 розділу III Правил пожежної безпеки.

Під час перебування учасників навчально-виховного процесу в будівлях дозволяється двері евакуаційних виходів замикаати лише зсередини за допомогою запорів (засувів, крЮчків тощо), які легко (без ключів) відмикаються.

У приміщеннях, де перебувають діти, покриття повинно кріпитися до підлоги (крім дошкільних навчальних закладів) та мати помірну димоутворювальну здатність.

Будівлі закладів та установ повинні бути обладнані засобами оповіщення людей про пожежу. Для оповіщення можуть бути використані:

- внутрішня телефонна та радіотрансляційна мережі;
- спеціально змонтовані мережі мовлення;
- дзвінки та інші звукові сигнали.

Розміщення акумуляторних у будівлях, де перебувають діти, а також у підвальних і цокольних приміщеннях не дозволяється.

У будівлях закладів та установ не дозволяється:

- розміщувати людей у мансардних приміщеннях, а також на поверхах (будівлях), не забезпечених двома евакуаційними виходами;
- здійснювати перепланування приміщень без урахування будівельних норм і правил;
- установлювати ґрати та інші незнімні сонцезахисні, декоративні та архітектурні пристрої на вікнах приміщень, де перебувають учасники навчально-виховного процесу, сходових клітках, у коридорах, холах та вестибюлях. У разі необхідності встановлення на вікнах приміщень ґрат (кабінет інформатики, інші приміщення з обладнанням, що має матеріальну цінність), вони повинні розкриватися, розсуватися або зніматися, під час перебування в цих приміщеннях людей ґрати мають бути відчиненими;
- знімати дверні полотна в отворах, що з'єднують коридори зі сходовими клітками, та двері евакуаційних виходів;
- застосовувати з метою опалення нестандартні (саморобні) нагрівальні пристрої;
- використовувати електроплитки, кип'ятильники, електрочайники, газові плити тощо для приготування їжі, за винятком спеціально обладнаних приміщень;
- захаращувати шляхи евакуації;
- установлювати дзеркала та влаштовувати фальшиві двері на шляхах евакуації;
- влаштовувати на шляхах евакуації пороги, виступи, турнікети, розсувні, підйомні двері та інші пристрої, що перешкоджають евакуації людей;
- здійснювати вогневі, електрогазозварювальні та інші види пожежонебезпечних робіт у будівлях у разі наявності в їх приміщеннях людей;
- застосовувати для освітлення свічки, газові лампи і ліхтарі;
- здійснювати відігрівання труб системи опалення, водопостачання, каналізації тощо із застосуванням відкритого вогню (з цією метою використовують гарячу воду, пару чи нагрітий пісок);
- зберігати на робочих місцях, у шафах та залишати в кишенях спецодягу використані обтиральні матеріали;
- залишати без нагляду ввімкнені в мережу електроприлади.

Вогневі та зварювальні роботи можуть виконуватися тільки з письмового дозволу керівника закладу та установи з оформленням наряду-допуску. Ці роботи мають проводитися згідно з вимогами правил пожежної безпеки під час проведення зварювальних та інших вогневих робіт і розділу VII Правил пожежної безпеки.

Користуватися прасками в закладах та установах дозволяється лише в спеціально відведених приміщеннях під наглядом працівника закладу та установи.

Усі будівлі і приміщення закладів та установ мають бути забезпечені первинними засобами пожежогасіння.

Після закінчення занять у групах, класах, кабінетах, лабораторіях, аудиторіях, майстернях, інших приміщеннях вихователі, учителі, викладачі, лаборанти, майстри виробничого навчання та інші працівники закладу або установи повинні оглянути приміщення, усунути виявлені недоліки і зачинити приміщення, знеструмивши електромережу.

Вимоги до утримання й експлуатації засобів протипожежного захисту

Усі системи протипожежного захисту мають бути справними і утримуватися в постійній готовності до виконання роботи. Несправності, які впливають на їх працездатність, повинні усуватися негайно, інші несправності усуваються в передбачені регламентом терміни, про що робляться записи у відповідних журналах.

Будинки, приміщення та споруди повинні обладнуватися системами протипожежного захисту.

Якщо для захисту окремих пожежонебезпечних ділянок у приміщеннях, які згідно з нормативними документами не підлягають обов'язковому оснащенню автоматичними системами пожежогасіння, застосовують автономні системи пожежогасіння, ці приміщення можуть забезпечуватися первинними засобами пожежогасіння на 50% їх норм належності для цих приміщень.

Проектування, монтування, експлуатування і технічне обслуговування автономних систем пожежогасіння слід здійснювати відповідно до чинних нормативних документів та технічної документації підприємств-виготовлювачів.

Територія, будинки, споруди, приміщення, технологічні установки повинні бути забезпечені первинними засобами пожежогасіння: вогнегасниками, ящиками з піском, бочками з водою, покривалами з негорючого теплоізоляційного матеріалу, пожежними відрами, совковими лопатами, пожежним інструментом, які використовуються для локалізації і ліквідації пожеж у їх початковій стадії розвитку. До початку експлуатації об'єкти (будинки, споруди, приміщення, технологічні установки) повинні бути забезпечені первинними засобами пожежогасіння. Ця вимога стосується також будівель, споруд та приміщень, обладнаних будь-якими типами систем пожежогасіння, пожежної сигналізації або внутрішніми пожежними кран-комплектами.

Під час вибору первинних засобів пожежогасіння потрібно враховувати фізико-хімічні та пожежонебезпечні властивості горючих речовин і матеріалів, їх взаємодію з вогнегасними речовинами, а також площу виробничих приміщень, відкритих майданчиків та установок.

Необхідна кількість первинних засобів пожежогасіння повинна визначатися відповідальним за пожежну безпеку в підрозділі окремо для кожного поверху та приміщення.

Вибирання типу та визначення необхідної кількості вогнегасників повинні здійснюватись відповідно до Правил експлуатації та типовими нормами належності вогнегасників.

Для зазначення місцезнаходження первинних засобів пожежогасіння слід установлювати вказівні знаки. Знаки повинні бути розміщені на видимих місцях на висоті 2 - 2,5 м від рівня підлоги як усередині, так і поза приміщеннями (за потреби).

Розміщення та експлуатація вогнегасників повинні здійснюватись згідно з вимогами Правил експлуатації та типовими нормами належності вогнегасників.

Переносні вогнегасники повинні розміщуватися шляхом:

Навішування на вертикальні конструкції на висоті не більше 1,5 м від рівня підлоги до нижнього торця вогнегасника і на відстані від дверей, достатній для її повного відчинення.

Установлювання в пожежні шафи поруч з пожежними кранами, у спеціальні тумби, підставки або на пожежні щити (стенди).

Для розміщення первинних засобів пожежогасіння у складських, допоміжних приміщеннях, будинках, спорудах, а також на території повинні встановлюватися спеціальні пожежні щити (стенди).

Пожежні щити (стенди) повинні встановлюватись на території об'єкта площею більше 200 м² з розрахунку один щит (стенд) на 5000 м² завищеної площі.

До комплекту засобів пожежогасіння, які розміщуються на пожежному щиті, входять: вогнегасники — 3 шт., ящик з піском — 1 шт., покривало з негорючого теплоізоляційного матеріалу або повсті розміром 2 х 2 м — 1 шт., гаки — 3 шт., лопати — 2 шт., ломы — 2 шт., сокири — 2 шт.

На пожежних щитах (стендах) повинні розміщуватися ті первинні засоби гасіння пожежі, які можуть застосовуватися в даному приміщенні, споруді, установці. Пожежні щити (стенди) та засоби пожежогасіння повинні бути пофарбовані у відповідні кольори.

На пожежних щитах (стендах) необхідно вказувати їх порядкові номери та номер телефону для виклику пожежно-рятувальних підрозділів. Порядковий номер пожежного щита вказують після літерного індексу "ПЩ".

Пожежні щити (стенди) повинні забезпечувати:

- Захист вогнегасників від потрапляння прямих сонячних променів, а також захист змінних комплектуючих виробів від використання не за призначенням (для щитів та стендів, установлених поза приміщеннями).
- Зручність та оперативність зняття (витягання) закріплених на щиті (стенді) комплектуючих виробів.

Вогнегасники слід встановлювати у легкодоступних та видних місцях, а також у пожежонебезпечних місцях, де найбільш вірогідна поява осередків пожежі. При цьому необхідно забезпечити їх захист від потрапляння прямих сонячних променів та дії опалювальних та нагрівальних приладів.

Пожежні щити (стенди), інвентар, інструмент, вогнегасники в місцях установлення не повинні створювати перешкоди час евакуації.

Навішування вогнегасників на кронштейни, розміщення їх у тумбах або пожежних шафах повинні забезпечувати можливість прочитування маркувальних написів на корпусі.

Технічне обслуговування вогнегасників повинно здійснюватися відповідно до Правил експлуатації та типовими нормами належності вогнегасників.

Вогнегасники, які експлуатуються, повинні мати:

- Облікові (інвентарні) номери за прийнятою на об'єкті системою нумерації.
- Пломби на пристроях ручного пуску.
- Бирки та маркувальні написи на корпусі, червоне сигнальне пофарбування згідно з державними стандартами.

Використані вогнегасники, а також вогнегасники із зірваними пломбами необхідно негайно направляти на технічне обслуговування.

Відповідальними особами за своєчасне і повне оснащення об'єктів вогнегасниками та іншими засобами пожежогасіння, забезпечення їх технічного обслуговування, навчання працівників правилам користування вогнегасниками є керівники підрозділів (або орендарі згідно з договором оренди).

Пожежні покривала повинні мати розмір не менше ніж 1х1 м. Їх призначено для гасіння невеликих осередків пожеж у разі займання речовин, горіння яких не може відбуватися без доступу повітря. У місцях застосування та зберігання легкозаймистих речовини та горючих матеріалів мінімальні розміри пожежних покривал збільшуються до величин: 2х1,5 м і 2х2 м відповідно. Пожежні покривала придатні для гасіння пожеж класів А, В, В.

Пожежні гідрати та пожежні резервуари повинні бути справними і утримуватися таким чином, щоб забезпечити безперешкодний забір води пожежними автомобілями.

Для контролю працездатності систем зовнішнього протипожежного водопроводу (пожежних гідрантів) необхідно 1 раз на рік проводити перевірку з пуском води й випробування на тиск та витрату води. Після перевірки технічного стану пожежних гідрантів, водоймищ заповнюється Журнал обліку перевірок джерел зовнішнього протипожежного водопроводу. У разі невідповідності водомережі встановленим нормам складається відповідний акт.

Біля місць розташування пожежних гідрантів і водойм повинні бути встановлені покажчики (об'ємні зі світильником або плоскі із застосуванням світловідбивних покриттів) з нанесеними на них:

- Для пожежного гідранта - літерним індексом ПГ, цифровими значеннями відстані в метрах від покажчика до гідранта, внутрішнього діаметра трубопроводу в міліметрах, зазначенням виду водопровідної мережі (тупикова чи кільцева).
- Для пожежної водойми - літерним індексом ПВ, цифровими значеннями запасу води в кубічних метрах та кількості пожежних автомобілів, котрі можуть одночасно встановлюватися на майданчику біля водойми.

Не допускається використовувати для побутових, виробничих та інших господарських потреб протипожежний запас води, що зберігається в резервуарах, водоймах та інших ємнісних спорудах.

Внутрішні пожежні кран-комплекти слід установлювати в доступних місцях, їх розміщення не повинно заважати евакуації людей.

Кожен пожежний кран-комплект має бути укомплектований пожежним рукавом однакового з ним діаметра та стволом, кнопкою дистанційного запуску пожежних насосів (за наявності таких насосів), а також важелем для полегшення відкривання вентиля. Елементи з'єднання пожежного крана, рукавів та ручного пожежного ствола мають бути однотипними.

Пожежний плоскоскладальний рукав необхідно утримувати сухим, складеним в «гармошку» або подвійну скатку, приєднаним до крана та ствола і не рідше одного разу на шість місяців розгортати та згортати наново.

Використання пожежних рукавів для господарських та інших потреб, не пов'язаних з пожежогасінням, не допускається.

Пожежні кран-комплекти повинні розміщуватись у вбудованих або навісних шафках, які мають отвори для провітрювання і пристосовані для опломбування та візуального огляду їх без розкривання. При виготовленні шаф рекомендується передбачати в них місце для зберігання двох вогнегасників. На дверцята шаф, в яких знаходяться вогнегасники, мають бути нанесені відповідні покажчики.

Спосіб установлення пожежного кран-комплекту повинен забезпечувати зручність повертання вентиля та приєднання рукава. Напрямок осі вихідного отвору патрубка пожежного крана повинен виключати різкий залом пожежного рукава у місці його приєднання.

На дверцятах пожежних шафок із зовнішнього боку повинні бути вказані після літерного індексу «ПК» порядковий номер крана та номер телефону для виклику пожежно-рятувальних підрозділів.

Пожежні кран-комплекти не рідше одного разу на шість місяців підлягають технічному обслуговуванню і перевірці на працездатність шляхом пуску води з реєстрацією результатів перевірки у спеціальному журналі обліку технічного обслуговування.

Мережі протипожежного водопроводу повинні забезпечувати нормативні витрати та напір води.

Використання пожежного обладнання, інвентарю для господарських, виробничих та інших потреб, не пов'язаних з пожежогасінням або навчанням протипожежних формувань, забороняється.

Порядок дій у разі пожежі

При пожежі негайно повідомити про це пожежно-рятувальну службу (номер телефону для виклику 101 чи 112), вказати при цьому адресу, кількість поверхів, місць, виникнення пожежі наявність людей, а також своє прізвище.

Вжити (за можливості) заходів щодо евакуації людей та матеріальних цінностей, гасіння (локалізації) пожежі первинними засобами та збереження матеріальних цінностей.

Повідомити про пожежу керівника підрозділу та службу охорони.

У разі необхідності викликати інші аварійно-рятувальні служби.

Посадова особа, що прибула на місце виникнення пожежі, зобов'язана:

Перевірити, чи викликано пожежно-рятувальну службу, продублювати повідомлення, довести до відома ректора.

У разі загрози життю людей негайно організувати їх рятування (евакуацію), вивести за межі небезпечної зони всіх співробітників, які не беруть участь у ліквідації пожежі.

Здійснити, в разі необхідності, відключення електроенергії (за винятком систем протипожежного захисту) та здійснити інші заходи, що сприяють запобіганню розвитку пожежі та

задимленню приміщення.

Перевірити включення оповіщення людей про пожежу, установок пожежогасіння, протидимового захисту.

Організувати зустріч підрозділів пожежно-рятувальної служби, надати їм допомогу у виборі найкоротшого шляху для під'їзду до осередку пожежі та в установці техніки на зовнішні джерела водопостачання.

Одночасно з гасінням пожежі організувати евакуацію і захист матеріальних цінностей.

Забезпечити дотримання безпеки праці працівниками, які беруть участь у гасінні пожежі.

З прибуттям на пожежу пожежно-рятувальних підрозділів повинен бути забезпечений безперешкодний доступ їх до місця пожежі.

Після прибуття пожежно-рятувальних підрозділів персонал зобов'язані брати участь у консультуванні керівника гасіння пожежі з приводу конструктивних і технологічних особливостей об'єкта де виникла пожежа, прилеглих будівель та пристроїв, організувати залучення сил та засобів до вжиття необхідних заходів, пов'язаних із ліквідацією пожежі та попередженням її поширенню.

У разі виникнення пожежі працівник служби охорони (вахтер, черговий, сторож) повинен повідомити посадових осіб та членів пожежної дружини згідно окремої інструкції та списку.

